

A Környezet- és Természetvédő Civil Szervezetek 2018. évi Országos Találkozásának állásfoglalása a lakossági szilárd égetésekről

Az Európai Bizottság 2017 évi adatai szerint a légszennyezés társadalmi kárai Magyarországon elérhetik az 1500 milliárd forintot.¹ Ez döntő részben a részecskeszennyezés következménye.² Azokról a rendkívül apró méretű szemcsékről (PM₁₀) van szó, amelyek a fűtés, a közlekedés (mindenekelőtt a dízeljárművek), az ipar, a mezőgazdaság és egyéb emberi tevékenységek következtében kerülnek a levegőbe.

Az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) 2017. évi jelentése³ szerint Európában több mint 428 000, Magyarországon közel 12 000 ember veszt el idő előtt az életét minden évben a finom részecske szennyezés (PM_{2,5}) miatt. Ez azonban csak a jéghegy csúcsa, mivel a légszennyezés okozta megbetegedések száma három nagyságrenddel nagyobb, mint az elhalálozásoké.

A részecskeszennyezés felelős többek között szív- és érrendszeri, légúti és daganatos megbetegedésekért. A PM₁₀ a gyerekek számára jelenti a legnagyobb kockázatot, hiszen az ő immunrendszerük még kevésbé fejlett. A gyerekek mellett a PM₁₀-szennyezés egészségügyi hatásaira az idősek, a tüdő- és szívbetegségek különösen érzékenyek. Már régóta ismert, hogy amennyiben a születés körüli időszakban kerülnek a szervezetbe ezeknek a részecskéknek egyes összetevői, akkor az a felnőtt korban vezethet súlyos, nemegyszer visszafordíthatatlan betegségekhez.

A vállalkozások számára a megbetegedésekből, munkaidő-kiesésekből származó kárt fokozza, hogy ezek a megbetegedések nem tervezhetőek előre (mint például a szabadságok napjai).

Hazánkban a részecskeszennyezés legfőbb forrása a háztartási tüzelés (a PM_{2,5} kibocsátás 85%-a), ami az elmúlt években különösen aggasztóvá vált, mivel (ismét) nagymértékben elterjedt a szilárd tüzelőanyagok alkalmazása (elsősorban a fág és a legrosszabb minőségű szénfajtáé, a lignité). Még ennél is sokkal nagyobb veszélyt jelent, hogy széles körben égetnek a háztartásokban – illegálisan – műanyagot és egyéb hulladékokat⁴.

A szilárd tüzelés, köztük a fatüzelés jelentősen hozzájárul az éghajlatváltozáshoz a kibocsátott korom üvegházhatása miatt⁵. Egy fatüzelős kályha üvegházhatása – hiába széndioxid-semleges a fa égetése – megegyezik egy olajtüzelős kályha éghajlatra gyakorolt hatásával.

Jelenleg uniós kötelezettségzegési eljárás van folyamatban Magyarország ellen a megengedettnél nagyobb részecskeszennyezés miatt. Ez azt is eredményezheti, hogy hazánkknak több tízmilliárd forint bírságot kell majd fizetnie, ami komoly presztízsveszteséggel járhat országunk részére, és csökkentheti az állam rendelkezésére álló forrásokat is.

A környezetvédő civil szervezetekhez nap mint nap érkeznek a tagjaiktól és más lakosoktól panaszok a fűtés okozta légszennyezés miatt, elsősorban a hulladékok égetése keseríti meg a panaszosok életét. A bálás ruhák, műanyagok, használt autógumik és egyéb hulladékok elégetése a háztartásokban jogellenes tevékenység, amely ellen a járási hivataloknak szigorúan fel kellene lépnie. Sőt a hulladékok engedély nélküli elégetése bűncselekmény is lehet (Btk. 248. §), mégis nagyon kis számú esetben jár el a rendőrség.

¹ http://ec.europa.eu/environment/pdf/05_10_2017_news_en.pdf

² https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2017/at_download/file

³ https://www.eea.europa.eu/publications/air-quality-in-europe-2017/at_download/file

⁴ <https://www.levego.hu/hirek/2017/12/ellenezzuk-megis-egetunk/>

⁵ <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/jgrd.50171> és https://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/wg1/WG1AR5_Chapter07_FINAL.pdf

Az ügyek döntő többségében az ismerethiány okolható a szennyezésért, valamivel kisebb arányban a szegénység.

Ugyanakkor a szegénység sem elfogadható indok a jogellenes cselekmények elkövetésére. A rászorulóknak nem a bűncselekmény elkövetését kell elnézni, hanem szociális támogatással enyhíteni a gondjaikat. Ez utóbbi társadalmilag sokkal kisebb költséggel is jár.

A magyar kormány 2011 októberében intézkedési programot⁶ fogadott el a PM₁₀-szennyezés csökkentésére. A lakosság egészségi állapotának javítása, de gazdaságunk versenyképességének növelése érdekében is jelentősen fel kell gyorsítani a program végrehajtását a lakossági fűtésre, égetésre vonatkozóan. A Levegő Munkacsoport már 2012-ben részletes javaslatcsomagot dolgozott ki az ebből a forrásból eredő szennyezés csökkentésére a Vidékfejlesztési Minisztérium illetékeseivel egyeztetve.⁷ A program végrehajtása összkormányzati cselekvést igényel, ezért az alábbiak végrehajtását sürgetjük:

1. Széles körű felvilágosító kampányt kell folytatni a lakossági szilárd tüzelés és égetések káros egészségi, környezeti és gazdasági hatásairól, jogi vonatkozásairól és a lehetséges gyakorlati megoldásokról. Jelenleg a Földművelésügyi Minisztérium költségvetésében néhány tízmillió forint áll rendelkezésre erre a célra, ami teljességgel elégtelen; legalább évi 3 milliárd forintot kellene fordítani erre a felvilágosító tevékenységre.

2. Képzésekkel és hatékony belső szabályozással, valamint többletforrások biztosításával elő kell segíteni, hogy a hatóságok (járási hivatalok, rendőrség, kormányhivatalok környezetvédelmi főosztályai) minden esetben a jogszabályoknak megfelelően, határozottan lépjenek fel az jogsértő lakossági égetésekkel szemben. A folyamat elindult, de lassan halad, a rendőrség képzése nem történt meg.

3. A tüzelőberendezésben történő jogellenes hulladékégetés miatt indított hatósági eljárásokban – amennyiben az elkövető nem ismeri el a cselekményt – minden esetben szükség lenne igazságügyi szakértői vizsgálatra. Alkalmazásával egyértelműen bizonyítható, hogy történt-e jogszabálysértés, díja utólag az elkövetőre terhelhető, adók módjára behajtható. Tapasztalataink szerint jelenleg ezt a fajta bizonyítást a hatóságok nem kezdeményezik, a szakértői vizsgálat költségének előlegezése a panaszosra hárul, így az esetek nagy többségében az elkövetők bizonyítottság hiányában mentesülnek a büntetés alól. A 306/2010-es kormányrendeletben kötelezően előírható lenne a hatóság számára ez a bizonyítási eszköz, a költséget így a hatóság előlegezné. Tapasztalataink szerint az esetek 95%-ban a panaszok ugyanis valóságok, de az eljárás nem jut el ennek bizonyításáig.

4. Haladéktalanul be kell tiltani a lignit árusítását lakossági célokra, mivel annak háztartásokban történő elégetése – bár jelenleg nem tiltott – szintén rendkívül környezetszennyező, és az elmúlt néhány évben jelentős mértékben elterjedt.⁸ (A Földművelésügyi Minisztérium már elkészítette a vonatkozó rendelet tervezetét, de a jogszabály több mint két éve a fiókban hever).

5. Haladéktalanul korlátozni kell a vizes (20%-nál magasabb nedvességtartalommal rendelkező) fa árusítását, és be kell tiltani az ingyenes kiosztását a lakosság részére. A vizes fa égetése nem hatékony, az általa okozott környezetszennyezés pedig többszöröse annak, mint amit a száraz fa elégetése idéz elő.

⁶ 1330/2011. (X. 12.) Korm. határozat a kisméretű szálló por (PM₁₀) csökkentés ágazatközi intézkedési programjáról, http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=140774.205007

⁷ Elérhető a Levegő Munkacsoport honlapján:

https://www.levego.hu/sites/default/files/egetes_eredetu_legszennyezes_program_v_1.5.pdf

⁸ Ld. Lignitárusítással az egészségünkre tör a Mátrai Erőmű, <https://www.levego.hu/kapcsolodo-anyagok/lignitarusitással-az-egeszsegunkre-tor-a-matrai-eromu>

6. A rászorultak részére biztosítani kell a feltételeket, hogy törvényes módon fűthessenek. (Nem lehet elégszer hangsúlyoznunk, hogy ez nagyságrendekkel kevesebbe kerülne, mint amennyi kárt az jogellenes égetések okoznak.) Jelenleg évente 4-5 milliárd forint értékben szociális tüzelőanyag támogatást biztosít a kormányzat. Ennek összegét legalább négyszeresére szükséges emelni. Ugyanakkor fel kell gyorsítani az épületek szigetelését és a tiszta fűtési módok használatának elősegítését, amivel tartósan lehet a problémát orvosolni.

7, Az ország teljes területén be kell tiltani az avar és a kerti hulladékok égetését, valamint a mezőgazdasági célú (erdészeti, tarló, nád) égetéseket. Ezek környezeti szempontból előnyösebb hulladékkezelési technológiákkal (komposztálás, beteg növényi részek erőművi égetése) kiválthatóak, így jelenlegi engedélyezésük alkotmányos aggályokat is felvet.

8. A fatüzelés káros hatásait ellensúlyozására szigorú kályha- és kazánszabványokat kell előírni, amelyek az egyedi építésű kályhákra is vonatkoznak, és a kibocsátási határértéket egyszeri, üzembe helyezéskor kötelező NO_x, CO és TPM méréssel kell érvényesíteni. Tüzelőanyag-szabványok rögzítése szükséges a német szabályozáshoz hasonlóan (tűzifa, pellet, brikettek stb.). Ösztönözni kell az egyedi vagy tömeggyártásba kerülő szűrők kifejlesztését (K+F támogatással)⁹ és elterjesztését. (Ezek lehetnek ciklonok, elektrofilterek és részecskeszűrő-katalizátorok.)

A jelenlegi helyzet tarthatatlan, döntéshozói részről határozott fellépést, gyors cselekvést és végrehajtást igényel a települési önkormányzatok és a környezetvédő civil szervezetek bevonásával.

Kalotaszentkirály-Zentelke, 2018. április 15.

⁹ Lásd a Német Biomasszakutató Intézet háztartási szilárd tüzelőberendezésekre alkalmazható részecskeszennyezés leválasztásról szóló szakmai szemináriumainak anyagait: <https://www.dbfz.de/index.php?id=1311&L=0>